

УДК: 338.486: 379.8

DOI 10.31494/2412-9208-2021-1-1-248-255

SCIENTIFIC AND RESEARCH WORK IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS IN TOURISM IN THE ESTABLISHMENTS OF HIGHER EDUCATION

НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ТУРИЗМУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Anhelina KOSOVSHCHUK,
Master's in Tourism

Ангеліна КОСОВЩУК,
магістр

L_2312@ukr.net

Larisa BESKOROVAINA,
doctor of Pedagogical Sciences,
Professor

Лариса БЕЗКОРОВАЙНА,
доктор педагогічних наук,
професор

lvbeskorovaynaya@gmail.com

Zaporozhye National University

Запорізький національний
університет

✉ 66, ZhukovskySt.,
Zaporozhye, Zaporozhye region,
69600

✉ вул. Жуковського, 66,
м. Запоріжжя, Запорізька область,
69600

Original manuscript received: February 26, 2021

Revised manuscript accepted: April 15, 2021

ABSTRACT

The article considers the process of intensification of research activities of future specialists in tourism. The effective ways of realization of research work of students in the educational process in higher education institutions are found out. The types of research work of future specialists in tourism, the principles of its organization and methodological conditions of its provision are analyzed. The development of the personality of the future specialist in tourism, his educational opportunities, needs and interests is considered. It was found that the importance of independent work in the training of future specialists in tourism as the most important form of organization of the educational process of higher education, performed under the guidance of a teacher, but without his direct participation. It is considered that performing any kind of work independently, future specialists in tourism acquire the ability to take personal responsibility; solve problems independently.

Key words: *research work, tourism, independent work, future specialists in the field of tourism, future specialists, students, professional training.*

Вступ. Розвиток різних галузей економіки, швидка зміна технологій та видів професійної діяльності підвищують попит на освітні послуги і породжують нові форми професійної підготовки, орієнтовані на використання інформаційних та комунікаційних технологій, а також самостійну роботу студентів. Ураховуючи сучасні світові зміни, професійна підготовка майбутніх фахівців з туризмознавства характеризується спрямованістю на формування ключових компетенцій, збільшенням частки самостійної роботи студентів.

Методи дослідження. Для досягнення мети було використано комплекс сучасних загальнонаукових теоретичних методів: аналіз, контент-аналіз, гіпотетико-дедуктивний метод, метод системного аналізу, класифікації, узагальнення – для з'ясування стану вивчення проблеми в науковій теорії та практиці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розвиток різних галузей економіки, швидка зміна технологій та видів професійної діяльності підвищують попит на освітні послуги і породжують нові форми професійної підготовки, орієнтовані на використання інформаційних та комунікаційних технологій, а також самостійну роботу студентів. Ураховуючи сучасні світові зміни, професійна підготовка майбутніх фахівців з туризму характеризується спрямованістю на формування ключових компетенцій, збільшенням частки самостійної роботи студентів [1].

Як свідчить теоретичний аналіз, існують різні підходи щодо визначення поняття самостійної роботи: вид внутрішньо мотивованої діяльності студента, що здійснюється в ході аудиторної й позааудиторної роботи, спрямований на формування загальнокультурних та професійних компетенцій, має міждисциплінарний, інтегративний характер, реалізується на всіх етапах освітньої діяльності під керівництвом викладача на основі інтерактивної взаємодії зі студентами із застосуванням інформаційних і комунікаційних технологій (В.К. Вінник, М.Е. Григорян); засіб організації навчального або наукового пізнання студентів, що об'єднує: об'єкт їх діяльності, встановлений викладачем, посібником або навчальною програмою; форма прояву діяльності з виконання навчального завдання, завдяки чому відбувається отримання нового завдання та поглиблення відомого (М.Г. Гарунов, П.І. Підкасистий, Л.М. Фридман); діяльність студентів із засвоєння знань й умінь, що відбувається без безпосереднього керівництва, проте спрямовується викладачем (В.І. Загвязинський); діяльність, організована студентом завдяки його пізнавальним мотивам, у найзручніший для нього час, контрольована ним самостійно, на основі опосередкованого системного управління з боку вчителя або навчальної програми (І.О. Зимня). Вирішальний сенс самостійної роботи полягає в набутті умінь визначення сутності предмета вивчення, встановлення взаємозв'язків та аналізу різних складових будь-якої галузі знань, визначення власних обґрунтованих висновків (С.І. Архангельський). Тож, усе зазначене надає можливість підкреслити вагомість значення самостійної роботи в професійній підготовці майбутніх фахівців з туризмознавства як найважливішої форми організації освітнього процесу закладу вищої освіти, що виконується під керівництвом викладача, проте без його безпосередньої участі [1].

Мета. Дослідження питань організації науково-дослідної роботи майбутніх фахівців з туризму під час їх фахової підготовки в закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Зазначимо, що швидкий і динамічний розвиток туристичної галузі вимагає від вищої освіти вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх фахівців цього напрямку у закладах вищої освіти України. Однією із основних ланок у системі туризму є менеджер, на сьогодні висувається багато вимог до нього, серед яких знання, уміння, особистісні та професійні якості та здатності. На сучасному розвитку вищої освіти однією з основних форм реалізації творчої діяльності студентів є саме науково-дослідна робота студентів, що стає важливим у професійній підготовці майбутніх фахівців з туризму [1].

Завдання науково-дослідної роботи майбутніх фахівців з туризму полягають у:

- виявленні студентів, які мають мотивацію до наукової діяльності;
- виявленні талановитих обдарованих студентів для подальшого навчання в аспірантурі;
- забезпеченні участі студентів у проведенні фундаментальних, прикладних, пошукових, методичних наукових досліджень туристичного спрямування;
- підвищенні рівня науково-дослідної підготовки майбутніх фахівців з туризму;
- проведенні за участі майбутніх фахівців з туризму різного рівня науково-дослідних, науково-практичних заходів у межах кафедри, факультету, університету, туристичних підприємств;
- реалізації інтеграції науково-практичного потенціалу викладачів і студентів, спрямованої на вирішення науково-дослідних питань з туризму;
- сприянні розвитку особистості майбутніх фахівців з туризму, формуванню, набуттю умінь і навичок самостійної та науково-дослідної роботи в творчих групах, оволодіння методологією наукових досліджень;
- створенні сприятливих умов для розвитку науково-дослідної творчості студентів завдяки впровадженню різних форм самостійної та науково-дослідної роботи, враховуючи найсучасніший вітчизняний і зарубіжний освітній досвід [1].

Мета активізації самостійної та науково-дослідної діяльності майбутніх фахівців з туризму полягає у:

- формуванні стійкої мотивації студентів: внутрішньої (усвідомлення прямої залежності кар'єри протягом життя від результатів навчання); зовнішньої (схильність і здатність до навчання); процесуальної (навчальної) (розуміння корисності виконуваної роботи);
- активному розвитку творчої ініціативи, самостійності, відповідальності, організованості студентів;
- поглибленні й розширенні системи теоретичних професійно спрямованих знань; розвитку дослідних умінь та навичок;
- формуванні пізнавальних здатностей майбутніх фахівців з

туризму;

- систематизації та закріпленні отриманих теоретичних знань, практичних умінь і навичок з туристичної діяльності;

- формуванні соціальних, організаційно-управлінських, інформаційно-проектних, науково-дослідних компетенцій студентів;

- розвитку самостійного інноваційного мислення, здатностей до саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації;

- опануванні студентами уміннями проєктування та моделювання;

- формування й розвиток стійкої мотивації щодо самовдосконалення готовності до майбутньої ефективної професійної діяльності в галузі туризму;

- створення підґрунтя для кар'єри протягом усього життя [1].

Активізація самостійної та науково-дослідної діяльності майбутніх фахівців з туризму відбувається шляхом запровадження в освітній процес:

- активних форм (студент↔викладач): індивідуальні заняття; конспектування лекцій; отримання консультацій щодо надання роз'яснень з питань дисципліни; отримання консультацій щодо виконання завдань курсових і дипломних робіт; отримання консультацій щодо підготовки наукових доповідей, статей, рефератів, конкурсних робіт; туристичних проєктів;

- інтерактивних форм (студент↔викладач, студент↔студент, студент↔роботодавець): аналіз ділових ситуацій (кейсів); моделювання ділових ситуацій; проєктна діяльність; творчі завдання; професійно спрямовані завдання; розробка туристичних проєктів; виступ з доповіддю; виступ на конференції; підготовка презентації; проєктна інтеграція; комплексні завдання [1].

Обираючи методи контролю результативності науково-дослідної діяльності майбутніх фахівців з туризму, визначаємо, що він є мотивувальним чинником освітньої діяльності, повноцінною дидактичною умовою, що позитивно впливає на ефективність самостійної роботи студентів.

Організація науково-дослідної роботи майбутніх фахівців з туризму здійснюється в таких формах:

участь студентів у:

- роботі наукових проблемних груп з питань туризму;

- творчому співробітництві з вивчення питань туризму в межах кафедри, факультету, університету, підприємств туристичної галузі;

- рекламній діяльності в межах кафедри, факультету, університету; міських, обласних, всеукраїнських та міжнародних заходів; на туристичних підприємствах під час виконання різних видів практик та стажування;

- заключних конференціях за результатами практик і стажування (з виступами, доповідями, обговоренням результатів, відповідями на питання, презентаціями) із залученням фахівців туристичних підприємств-баз практик, а також студентів молодших курсів;

- написанні та публікаціях статей, тез, доповідей, конкурсних робіт;
- різних видах навчальної аудиторної роботи (лекції, практичні, семінарські заняття) з елементами наукових досліджень (опрацювання різних джерел: нормативних документів, підручників, монографій, наукових статей, словників, довідників; написання й оформлення рефератів, есе; курсових, кваліфікаційних робіт);
- індивідуальній роботі з викладачами з окреслених питань науково-дослідної роботи;
- науково-практичних конференціях, наукових семінарах, круглих столах;
- проведенні наукових досліджень (опитування та анкетування персоналу туристичних підприємств і клієнтів; спостереження та аналіз діяльності туристичних підприємств: господарської, фінансової, організаційної, сервісної, управлінської, маркетингової; вивчення технології роботи туристичних підприємств) під час виконання різних видів практик на туристичних підприємствах на виконання дослідних та експериментальних завдань (наукових статей, тез, конкурсних робіт, рефератів, есе; курсових, кваліфікаційних, магістерських робіт);
- дослідний пошук інформації та матеріалів під час розробки туристичного продукту;
- самостійна підготовка доповідей, наукових повідомлень, рефератів, презентацій;
- написання, захист курсових, кваліфікаційних, магістерських робіт [1].

Видами науково-дослідної роботи є:

- аналіз наукової літератури;
- обробка та систематизація літературних джерел;
- відбір наукової літератури, складання бібліографічних посилань з певних завдань, питань, розділів, тем;
- наукові повідомлення і реферати;
- наукові доповіді, презентації;
- наукові тези, статті;
- наукові звіти про виконання завдань під час проходження стажування і практики;
- курсові роботи; кваліфікаційні роботи [1].

Відзначимо, що науково-дослідницька робота є однією з ефективних форм реалізації творчої діяльності студентів, що дає більшого значення і стає важливим компонентом професійної підготовки майбутніх фахівців із туризму.

Зазначимо, що на сьогодні застосовуються такі види науково-дослідної роботи студентів у закладах вищої освіти:

- навчальна науково-дослідна, передбачена чинними навчальними планами (курсів, дипломні проекти, навчальна практика та ін.);
- дослідна робота (туристичні проекти, індивідуальні роботи, наукові статті, тези, конференції та ін.) [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Отже, другий вид науково-дослідної роботи є ефективним для розвитку студентів, оскільки вони самостійно виконують завдання.

Визначаємо, що активізація зацікавленості, мотивації студентів до виконання науково-дослідної роботи набуває ефективності за таких умов:

- оптимізації організації і планування аудиторної та позааудиторної роботи студентів, а також стимульовальних заходів щодо їх виконання;

- забезпечення належного поєднання обсягів аудиторної та самостійної роботи;

- впровадження в освітній процес певного науково-методичного забезпечення з метою трансформації процесу самостійної роботи студентів у творчу діяльність;

- здійснення постійного контролю за ходом самостійної роботи та реалізацією заходів, що стимулюють і заохочують студентів до її виконання [1].

Передбачається, що завдяки виконанню студентами завдань науково-дослідної роботи туристичного спрямування можна досягти:

- активізації самостійної, науково-дослідної роботи, набуття стійкої мотивації до самонавчання, самовдосконалення, самооцінки діяльності; розвиток прагнення до особистісного, професійного вдосконалення;

- розвитку особистісних творчих якостей, здатностей ефективно та самостійно застосовувати в практичній туристичній діяльності професійні уміння, знання та навички;

- формування здатності фахівця з туризму до самонавчання, самовдосконалення та безперервної освіти протягом усього життя [1].

Схарактеризовано відповідні етапи досягнення майбутніми фахівцями з туризму означених результатів, а саме:

- репродуктивно-шаблонний, що характеризується: вирішенням студентами завдань відповідно до засвоєних штампів думок, поглядів, функцій, взаємозв'язків; постійним зверненням до викладача щодо більш детального роз'яснення вимог та умов завдань дослідження й алгоритму дій; намаганням отримати швидкий результат, не докладаючи зусиль; відсутністю прагнення оволодіти навичками з науково-дослідної, інноваційно-проектної діяльності туристичного спрямування й нерозуміння їх значущості для особистісного й професійного розвитку; відсутністю прагнення до самостійного, творчого пошуку, самовдосконалення, самореалізації й оцінки власних результатів;

- пристосування, що визначається: виконанням студентами науково-дослідної, інноваційно-проектної діяльності туристичного спрямування на основі розробленого викладачем алгоритму дій; невизначеністю або відсутністю стійкого прагнення до особистісного самовизначення і самореалізації; незацікавленістю оволодінням навичками самостійного виконання наданих завдань; відсутністю творчого ставлення до виконання дослідних завдань туристичного напрямку;

- рефлексивно-творчий, що відзначається: актуалізацією та проявом творчого мислення; здатністю розуміти сутність окреслених завдань, моделювати дослідну ситуацію, знаходити нові способи її вирішення; наявністю власної точки зору, ініціативності, самостійності суджень, впевненості, захопленості ходом науково-дослідної, інноваційно-проектної діяльності туристичного спрямування; зацікавленістю майбутньою професійною діяльністю: усвідомленням особистісних, навчальних, професійних труднощів як творчих завдань і знаходження для їх вирішення рівнозначного й розумного підґрунтя; оволодінням навичками самостійної та колективної праці; проявом рефлексії щодо критичного аналізу отриманих результатів та намагання їх вдосконалити [1].

Результати дослідження. Передбачено, що завдяки виконанню майбутніми фахівцями з туризму завдань з науково-дослідної діяльності професійного спрямування, можна досягти таких результатів:

- активізації науково-дослідної роботи майбутніх фахівців з туризмознавства;

- розвиток стійкої мотивації до самонавчання, самовдосконалення, самооцінки власної діяльності;

- розвитку рефлексивної самореалізації творчої особистості студентів у науково-дослідній, інноваційно-проектній діяльності туристичного спрямування;

- сформованість прагнення до особистісного, професійного вдосконалення та неперервної освіти протягом життя [1].

Висновки. Отже, активізація науково-дослідної роботи студентів упродовж усіх етапів навчання реалізується шляхом: організації роботи наукових проблемних груп з туризму; участі студентів у конференціях, олімпіадах, конкурсах; написанні курсових, магістерських робіт; наукових статей, тез; під час розробки проєктів, турів; виконання дослідних завдань на практиці шляхом «занурення» студентів у реальне професійне середовище; виконання професійних завдань; науково-дослідної й проєктної роботи під час проходження стажування, практики на туристичних підприємствах України й зарубіжжя.

Література

1. Безкоровайна Л. В. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2018. 713 с.
http://phd.znu.edu.ua/page//dis/09_2018/Bezkorovaina_dis.pdf

2. Безкоровайна Л. В. Особливості створення та реалізації проєкту віртуального студентського бюро з надання туристичних послуг у Запорізькому національному університеті. *Вісник Запорізького національного університету: Педагогічні науки*. Запоріжжя, №1 (32) 2019. С. 63–67. DOI <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2019-1-32-11>

3. Обозний В. В. Організація науково-дослідницької роботи майбутніх фахівців із туризмознавства у вищих навчальних закладах. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Випуск LXXVIII. Том 3. 2017. С. 154-158.

4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 106-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 34. Ст. 451. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>

5. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 31. Ст. 241. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 222-VIII (222-19) від 02.03.2015 р., *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 23. ст. 158. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1282-15>

References

1. Bezkorovayna L.V. Theoretical and methodological principles of professional training of future specialists in tourism in higher educational institutions. dis. ... Dr. Ped. Sciences: 13.00.04 / Zaporizhia National University. Zaporizhzhia. 2018. 713 p. http://phd.znu.edu.ua/page/dis/09_2018/Bezkorovaina_dis.pdf

2. Bezkorovaina L. V. Special features of the establishment and implementation of the project of the virtual student bureau with the provision of tourist services from the Zaporizka National University. Bulletin of the Zaporizhzhya National University: Pedagogical Sciences. Zaporizhzhya, No. 1 (32) 2019, pp. 63–67. DOI <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2019-1-32-11>

3. Obozny V.V. Organization of research work of future specialists in tourism in higher educational institutions. Collection of scientific works. Pedagogical sciences. Issue LXXVIII. Volume 3. 2017. pp. 154 – 158.

4. About coverage: Law of Ukraine dated 09/05/2017. No. 106-XII. Vidomosty Verkhovna for the sake of Ukraine. 1991. No. 34. Art. 451. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>

5. About tourism: Law of Ukraine dated 15.09.1995 r. No. 324/95-ВР. Vidomosty Verkhovna for the sake of Ukraine. 1995. No. 31. Art. 241. From the changes introduced by the Law No. 222-VIII (222-19) dated 03/02/2015, Vidomosty Verkhovna for the sake of Ukraine. 2015. No. 23. Art. 158. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1282-15>

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто процес активізації науково-дослідної діяльності майбутніх фахівців з туризму. З'ясовано ефективні шляхи реалізації науково-дослідної роботи студентів в освітньому процесі в закладах вищої освіти. Проаналізовано види науково-дослідної роботи майбутніх фахівців із туризму, принципи її організації та методичні умови забезпечення. Розглянуто розвиток особистості майбутнього фахівця з туризмознавства, його навчальних можливостей, потреб та інтересів. Виявлено, що вагомість самостійної роботи в професійній підготовці майбутніх фахівців з туризмознавства як найважливішої форми організації освітнього процесу закладу вищої освіти, що виконується під керівництвом викладача, проте без його безпосередньої участі. Розглянуто, що, виконуючи будь-який вид роботи самостійно, майбутні фахівці з туризмознавства набувають здатності приймати особисту відповідальність; самостійно вирішувати завдання.

Ключові слова: дослідницька робота, туризм, самостійна робота, майбутні фахівці в галузі туризму, майбутні фахівці, студенти, професійна підготовка.